

Osmanlı-Fransız İlişkileri Ve Mehmet Said Paşa'nın Paris Sefareti (1739-1742)

Tahir SEVİNÇ*

ÖZET

Osmanlı Devleti, Fransa'nın desteğiyle 1737 yılında Avusturya ve Rusya'yla giriştiği muharebelerden başarıyla çıkarak 1739 Belgrad Anlaşması'nı imzalamış ve başta Belgrad olmak üzere Avusturya ve Rusya sınırında birçok önemli mevkiye bulunan yerleri elde etmişti. Anlaşmanın imzalanmasında Fransa'nın desteği oldukça fazla olduğundan 1535 yılında siyasi, diplomatik, ticari ve dini alanda tanınmış birçok imtiyaz 1740 yılında yine Fransa'ya tanınmıştır. Tanınan hakları resmi olarak Fransa Kralı XV. Lui'ye iletmek ve ayrıca 1739 Belgrad Anlaşması'nın taahhütlerini yerine getirmeyen Rusya'yı şikayet etmek amacıyla Said Mehmed Efendi Fransa'ya gönderilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Belgrad Anlaşması, Diplomasi, Elçi, imtiyaz*

Ottoman-French Relations and Mehmet Said's Ambassadorship in Paris

ABSTRACT

The Ottoman Empire in 1737 with the support of France, Austria, and Russia engaged in diplomatic battles Taking successfully signed the Treaty of 1739, and especially in Belgrade, including Belgrade border of Austria and Russia had acquired a very important place in the locality. France's support for the signing of the Agreement in 1535 is quite a lot of political, diplomatic, commercial and religious recognized again in 1740, France granted many privileges. XV.Lui the rights granted to the king of France formally to the transmission and also to complain to Russia in order to fulfill the commitments of 1739 Belgrade Agreement, Mehmed Said Efendi sent to France

Key Words: *Belgrade agreement, diplomacy, ambassador, concession*

Giriş

Devletlerarası diplomatik ilişkilerin tanziminde çok önemli rol oynayan elçiler, savaş ve barış şartlarında görevli buldukları ülkelerde devleti en iyi şekilde temsil edebilmek ve görevlerini başarı ile tamamlayabilmek gayesini güderlerdi. Osmanlı Devleti, kurulduğu andan itibaren diğer devletlerle olan siyasi ve diplomatik ilişkilerini geliştirip sürdürmek amacıyla elçilik kurumunu daimi olarak kullanmıştır. Gelişen ve değişen diplomatik münasebetler nedeniyle Avrupa devletleri İstanbul'da daimi veya geçici maslahatgüzarlar buldukları halde, Osmanlı Devleti XVIII. yüzyılın sonlarına kadar Avrupa'da daimi ve geçici statüde bir elçilik bulundurmamıştır. Buna mukabil gerek İslam ve gerekse Avrupalı devletlere padişahın tahta çıkışını bildirmek, kazandıkları zafetleri duyurmak, Avrupalı kral ve imparatorların taç giymelerini kutlamak, barış şartlarını görüşmek, akdedilen muahedenin tasdikli metnini göndermek, muahedenen sonra dostluğu teyit etmek, zamanla ortaya çıkan çeşitli sınır

ihtilaflarını gidermek gibi farklı sebeplerle yabancı devletlerin elçilerine karşılık fevkalade elçiler görevlendirilmiştir¹.

Avrupalı devletler XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İstanbul'da daimi elçiler bulundurarak Osmanlı Devleti ile olan münasebetlerini canlı tutmayı hedeflemişlerdir². Fransa, Osmanlı Devleti'nin daimi olarak siyasi münasebette bulunduğu Avrupalı devletlerden biri idi. Fransa devleti çok eski tarihlerden bu yana Osmanlı Devleti ile dostane ilişkiler içerisinde bulunup, Avusturya ve Rusya devletleri ile imzalanan anlaşmalara aracılık etmek suretiyle Osmanlı Devletine yardımcı olmuştur³. Fransa, 1737 yılında Lehistan Veraseti konusunda Avusturya ile savaş halinde olduğundan Fransa elçisi Marki dö Vlnöv de Osmanlı Devletini Avusturya'ya karşı savaşa teşvik etmiştir⁴. Özellikle ittifak halinde bulunan Avusturya ve Rusya'ya karşı yapılan muharebelerde, Osmanlı Devleti'nin galip gelmesinde Fransa'nın büyük etkisi olmuştur. Fransız elçisi Vlnöv, Rusya'ya yaptığı baskı neticesinde⁵, 18 Eylül 1739 tarihinde Belgrad Anlaşması imzalanmıştır⁶. Fransa'nın baskısı ile Rusya'nın savaştaki kaybı bu anlaşma ile daha da artmıştır. Belgrad Anlaşması'nın üçüncü maddesine göre istihkamları yıkılmak ve bir daha tahkim edilmemek şartıyla Azak Kalesi Rusya'ya bırakılırken⁷, Türk-Rus sınırının büyük bölümü tarafsız bölge haline getirilmiş, savaşın başında meydana gelen Rusya'nın Kırım ve Osmanlı Devleti'ne yönelik yayılma fikir ve çabaları neticesiz kalmıştır⁸. Yalnız, Azak Kalesi'nin yıkılacak olmasıyla da Rusya Karadeniz'e çıkma imkanı bulmuştur⁹. Fransa girişmiş olduğu diplomatik yardımla 1740 yılında Osmanlı hükümetinden Fransız tebaasının "imtiyazlarını" ve "ticaret hakkını" önemli ölçüde genişlettiği gibi, bu imtiyazların süresiz olarak kalıcı hale gelmesini sağlamıştır¹⁰.

Ancak Rusya 1739 Belgrad Anlaşması'nda taahhüt etmiş olduğu şartları yerine getirmemiştir. Rusya bu anlaşmayla yapmayı taahhüt ettiği Azak Kalesi'ni ve yakınında bulunan Lutic Kalesi ile bir kısım palangaları yıkmamıştır¹¹. Üstelik Osmanlı hükümeti

*Dr., Yalova Üniversitesi, sevinc.tabir@gmail.com

¹ Tahir Sevinç, "İran'a Elçi Olarak Gönderilen Kesriyeli Ahmet Paşa'nın Sefaret Hazırlığı ve Yolculuğu (1746-1747)", *Belleten*, LXXV/273, (Ayrı Basım), Ankara 2011, s.407.

² Mehmet Alaaddin Yalçınkaya, "Bir Avrupa Diploması Merkezi Olarak İstanbul 1792-1798 Dönemi İngiliz Kaynaklarına Göre", *Osmanlı*, I, Ankara 1999, s.662-63.

³ *Şem'dâni-şâde Fındıklılı Süleyman Efendi Târihi (Mür'it-Tevârih)*, I, Haz. M.Münir Aktepe, İstanbul 1976, s.96.

⁴ Osman Köse, "XVIII.Yüzyıl Osmanlı-Rus Münasebetleri", *Osmanlı*, I, Ankara 1999, s.541.

⁵ Ionut Costea, "The Romanian Principalities in the 18th Century", *History of Romania*, Edi. Ioan-Aurel Pop-Ioan Bolovan, Cluj-Napoca 2006, s.398. Rusya ile yapılan anlaşmada Fransız elçisinin rolü için bk. Sevtlana Oreshkova, "Rus-Osmanlı Savaşları: Sebepler ve Bazı Tarihi Sonuçlar", *Osmanlı*, I, Ankara 1999, s.557.

⁶ Belgrad Anlaşması ve Belgrad Kalesi'nin tarihi süreç içerisindeki yeri için bk.M. Cavid Baysun, "Belgrad", *İA*, II, Eskişehir 2001, s.480.

⁷ M.Cavid Baysun, "Azak", *İA*, II, Eskişehir 2001, s.89.

⁸ Oreshkova, *a.g.m.*, s.557.

⁹ Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi (Başlangıçtan 1917'e Kadar)*, Ankara 1987, s.276.

¹⁰ Şapı Kazıyev, "Ekonomik Çekişmenin Neticesi Olarak Türk-Rus Savaşları", *Osmanlı*, I, Ankara 1999, s.553-54. Ayrıca Bk. Alaaddin Yalçınkaya, "XVIII.Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diploması Dönemi (1703-1789)", *Türkler*, XII, Ankara 2002, s.493.

¹¹ "Bundan akdem devlet-i âliyye ile devlet-i Rusya beyninde akd ve teâhhüd olunan musâlahaya-yı ...mübârekenin ahid-nâme ve şurûtnu şâmil temesükâtında mündemic olan...mevâdd-ı temessük muktezâ-sınca bilâ gadır ve bahane ...bi-l-küllî hedm ve ahid-nâmeden hariç olub iş bu temesüküne derc

tarafından İstanbul ve Anadolu'da bulunan Rus esirler serbest bırakılmış¹² ve Rus kapu kethüdasına teslim edilmişti¹³. Rusya buna rağmen Osmanlı esirlerini iade etmeyi de kabul etmemiştir. Özellikle İran'ın Osmanlı Devleti'ne karşı harekete geçmesiyle Rusya, Osmanlı esirlerini serbest bırakılmaktan vazgeçmiştir. Hatta biraz daha ileri giderek Osmanlı Devleti'nde Müslüman olup bulunan Rus esirlerin de serbest bırakılmasını, aksi halde Azak Kalesi'ni yıkmayacağını ve Osmanlı esirlerinin serbest bırakılmayacağını ileri sürmüştür¹⁴.

Rusya'nın anlaşma şartlarını yerine getirmemesi nedeniyle, Osmanlı Devleti durumu anlaşmanın garantörü ve kefil olan Fransa'ya bildirmek zorunda kalmıştır¹⁵. Bu amaçla durum hakkında bilgi vermek ve gerekenin yapılması için Mehmet Said Efendi'yi sefaret göreviyle Fransa'ya göndermiştir. Durumu daha iyi izah etmek üzere de Fransa kralına, padişah ve sadrazam tarafından birer mektup yazılmıştır. Sultan I. Mahmud tarafından Fransa kralına gönderilen name-i hümayunda Rusların Azak Kalesini yıkmaları için aracılık yapmasını rica etmekte ve Osmanlı Devleti'ne yardımlarından dolayı Fransa Kralı XV.Lui'ye teşekkür etmektedir¹⁶. Sadrazam ise mektubunda; Rusya'nın Azak Kalesi'ni yıkmamakla anlaşmaya sadık kalmadığını belirtirken, Fransa'nın bu anlaşmaya kefil olduğunu ve Fransa ile Osmanlı Devleti arasındaki dostluğun pekiştirilmesi için daha evvel verilen imtiyazların yenilendiğine,

ve tahîr olunan Azak Kalesi kurbunda vaki Lutiç Kalesi ve palangalar dâhî hedm ve tahrîb olduğu, re'y-i â'yân-ı müşâhade-i güzîde muhtaç olmağla, gerek Azak Kalesi ve gerek Lutiç nam kalecik ve palangalar gereği gibi bi-l-küllî hedm ve tahrîb olduğu bi-l-nefs re'y-i â'yân-ı müşâhid...ve müceddeden binâ olunacak kalelerin mahalleri tayini iki tarafın mevâddların adl ve rızâ'larına havâle olmağla..." bk.BOA, *A.DVN*, 2085/29,11 C 1154 (24 Ağustos 1741).

¹² "Memâlik-i mahrûsedde nasar-ı İstanbul'da baki Moskov üserâsının ber muktezâ-yı şurût-u ahid-nâme bulunan rûz-ı teslim olunmak için yed-i emine vaz' olunması bâbında..." bk.BOA, *D.BŞM*, 3408/95, 18 RA 1155 (23 Mayıs 1742).

¹³ "...iş bu bin yedi yüz kırk iki senesinde mâh-ı Martın dördüncü günü Anadolu'da vaki Beypazarı nâm mahâllden Âstâne-i saâdetde ihzâr olunub taraf-ı devlet-i aliyyeden Divân-ı hümayun tercümanı maârifetiyle bu dâirlerine teslim olunan on iki nefer Rus üserâ'nın ahz ve kabz olduğu müşârün tarafımdan iş bu memhür ve memzi temesükküm ref ve teslim olundu diyü Âstâne-i saâdetde mukim Veşnekof nâm Rusya kapı kethüdası tahrîr ider." Bk.BOA, *D.BŞM*, 3406/44, 18 RA 1155 (23 Mayıs 1742).

¹⁴ Münir Aktepe, *Şem'dâni-şâde Fındıklılı Süleyman Efendi Târîhi (Mür'it-Tevârib)*, I, İstanbul 1971, s.107.

¹⁵ "Bundan akdem devlet-i âliyye dâim el karar-ı Osmani ve... devlet-i Rusya beyninde bin yüz elli iki senesi Cemâzi-yel-âhîrinin on dördüncü günü Belgrad altında haşmet-lü Françe pâdişahının tavassut ve kefâleti intizâmı ile akd ve teâhüd olunan musâlaha-i mübedellenin bazı mevaddında savlet zuhûrundan nâşî bu ana dek itmâm ve icrâ olunmak imkânda olmayub..." bk.BOA, *A.DVN*, 2085/54, 24 C 1154 (7 Ağustos 1741).

¹⁶ "Hazret-i şâhinşâhiden hâlâ Françe pâdişâhına îtâ buyrulan hedâyâ-yı seniyye-i hümayun ile şeref-sayı sudûr olan nâme-i hümayun suretidir:... Bundan akdem Devlet-i âliyyemiz ile Nemçe ve Moskov devletleri beyninde zebâne-keş zuhûr olan şerâde-i adâvet ve bagzâ Françe devletinin... hüsn ü kefâlet ve tavassutuyla tarafınızdan agmâd ve itfâ ve etga ve taşra ve nicesinde şurût-u ahid-nâme...mülûk-ânemizden icrâ ve ibka olunup ve lâkin cümle şerâit-i musâlahadan olan Azak Kalesi hedmi ve tecdid-i hudûd resmî misullu bazı şurût ve kuyûdun icrâ'asında... ille ve a'zar irâdiyle o maddeler Moskovlu tarafından ilâ hazâ an madde-i akide tevsif ve te'hîr olması kefâlet ve tavassutu indimizde makbûl ve mergub olan Françe devleti gibi bir azîm-üş-şân devletin derkâr olan kefâlet-i mu'tebere ve vesâtet-i mer'iyyesine onların adem-i i'tinâ ve itibârlarını müstelzim ve bu keyfiyyet dâhî muvâzene-i devlet üzere siz haşmetli dostumuzun ırk-ı gayret ve hamiyetlerini muharrîk ve müheyyiç olmakla mevâdd-ı mezkûrenin tafsîl-i hakayıkını sadrazam mektubundan ve tarafımıza baas olunan büyük elçimizin takrîrinden karîn-i yakınleri oldukda şân-ı devlet ve übhetinize şâyân-ı vech ile..." bk.BOA, *Name-i Hümayun Defteri*, 8, nr.55, Evahir-i R 1154 (5-14 Temmuz 1741), s.65-66.

dostluktan dolayı Fransa kralına değerli hediyeler gönderildiği, görevli elçinin vazifesi bittikten sonra ülkeye dönüşünün sağlanması hususlarına dikkat çekilmiştir¹⁷.

1.Fransa'ya Verilen İmtiyazlar

Fransa hükümeti, Rusya'nın önce Karadeniz'e ve sonra da Akdeniz'e çıkarak Fransa'nın doğu ticaretine zarar vereceğinden dolayı Avrupa'daki etkili yönetiminden de istifade ederek Osmanlı Devleti'yle Rusya ve Avusturya arasında 1736-1739 yıllarında meydana gelen muharebelerde tesirli rol oynamış¹⁸, 18 Eylül 1739 tarihinde Belgrad Anlaşması'nın imzalanmasını sağlamış ve hatta anlaşmaya kefil olmuştur¹⁹. Avusturya ve Rusya'nın hücumlarıyla zor durumda kalan Osmanlı Devleti'ne karşı müzaheret rolü oynayan Fransa hükümetine karşı Sultan I.Mahmud müteşekkik kalmış ve Fransa Devleti'ne eski ahitnamedeki maddelerden daha geniş imtiyazlar vermiştir. Bu yeni imtiyazlar eski ahitnameye zeyil olarak yedi madde üzerine tespit edilmiştir²⁰.

İlk defa 1535 yılında Kanuni Sultan Süleyman zamanında Fransa elçisi Lafore vasıtasıyla Osmanlı-Fransız ticaret anlaşması imzalanmıştı²¹. İki devlet arasında yapılan bu ilk ahidnâme'ye göre; Fransız tüccarlarının yüzde beş gümrük ile her iki devlete ait gemilerle serbestçe seyr ü sefer etmeleri ve bütün hukuki muamelelerde Fransız konsoloslarının kaza hakları kabul ediliyordu. Bunun dışında Fransız tebaasının

¹⁷ "Taraf-ı hazret-i sadr-ı a'zamdan Fransa pâdişâhına nâme-i hümayun mücibince yazılacak mektubun suretidir...Frânçe devletinin kefâlet ve tevasıtı devlet-i âliyye indinde makbûl ve mu'teber ve semere ve nicesi zuhûr-u me'mûl ve mentezer olduğunu î'lâm ve işâret lâzime-i dost-u müveddet olduğu gibi, Frânçe devletinin kefâlet-i dostanesini nazar-ı itibârdan ıskat ile...Frânçe devleti ile bilâ-fâsıla der-kâr olan dost-u musâfâtın bu esnada birkaç vechle tecdid ve te'kidine binaen taraf-ı zahr-ül-eşref devlet-i âliyyeden mücerred izhâr-ı levâzum safvet ve mevâddat-ı siyâkında tarafından tarîke...dostanemizden dahi mektubu musâdat ve mashûb-ı tahrîr ve irsâl olunmuştur...Hedâyâ-yı hümayun tâc-dâr-ı reşide mevki-i hüsn-ü kabûl oldukda bâd-ı ezin dâhî taraf-ı dostanelerinden icrâ-yı merasim varad ve ibkâ-yı levâzum hüsn ü itihad ile medar-ı iftihar-ı canibeyn olan kadim- i dostanenin meyas ve işarı inkar ve kavaidi yevmen ...ve ber vech-i muharrer Moskovlu tarafından ahidname nakzına ve Frânçe devleti kefâlet ve vesatetine adem-i nazar ve itibâr ile mevkuf akden te'hîr olan havâle-i dest-i vekâlet ve hamiyet ve tahrîrin engeşesi ve azîmetleriyle pezir-i fitne-i ihtilal olmasına bezl-i iktidar ve ilçimiz mirimiran muma-ileyh itmâm-ı hıdametten sonra şan-ı devlete layık vech ile iade ve ircâ ibtidâr kılınmak me'mûldür. " bk.BOA, *Hatt-ı Hümayun*, 3/87, 20 CA 1154 (3 Ağustos 1741).. Sadrazam tarafından Fransa kralına yazılan aynı mektup için bk.BOA, *C.Hariçîye*, 527.

¹⁸ İ.Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV/1, Ankara 1995, s.295.

¹⁹ "Devlet-i âliyye dâim el-karar ile Nemçelü beyninde Frânçe kefâletiyle der-meyan olan musâlahada akd olunan mevâdd için Frânçe tarafından gelen tasdik-nâmenin tercümesidir: ...Frânçe ve Navra memleketlerinin padişahı biz iş bu tahrîrâtın ... muktezi olan bi-l-cümlelere tarafımızdan arz-ı hulûs ile ilân ve beyan olunur ki, şevket-lü, kudret-lü, azîmet-lü padişah-ı İslâm muazzam ve mükerrem dostumuz hazretleri ile haşmet-lü Roma imparatoru hürmet-lü, mehâbet-lü karındaşımız beyinlerinde geçen sene mâh-ı Eylûlün on sekizinci gününde Belgrad sahrâsında akd ve tehdid olunan sulh ü salâh mukaddemâ best olunan esas ve mevâddına mutâbık mâh-ı mezbûrun yedinci gününde ve bade mâh-ı teşrîn-i evvelin beşinci gününde mevâdd-ı merkûmenin tasrîhi ile karâr-dâde olan mevâddın kefâleti münemini Frânçe devletimizin müteessiri olub ve devlet-i Osmanîye'de mükim olan inâyet-lü, saâdetlü Markin de Vilyöf nam elçimiz tarafından ruhsat-ı kâmile me'mûr olduğu üzere yevm-i mezbûrda mahalle-i merkûmda terkim ve bir kıta memzi temeskü tarafınıza irsâl olunmağla..." BAO, *Name-i hümayun defteri*, 8, nr.38, 5 safer 1154 (22 Nisan 1741), s.42.

²⁰ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV/1, s.295.Ayrıca. Fransa'nın anlaşmayı imzalamadaki siyaset ve rolü için bk.Savaş, "Osmanlı Diplomasisi", s.654.

²¹ Jorga bu anlaşmanın 1536 yılında imzalandığını söyler. Bk. Nicoleta Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1538-1640)*, III, Çev. Nilüfer Erceli, İstanbul 2005, s.86.

davalarına kadı yerine Divan-ı hümayunda tercümanlar eşliğinde bakılacaktı. Borcunu ödemeyerek firar eden Fransa vatandaşının borcu Fransız konsolosu yerine Fransa kralından tahsil edilmeye çalışılacaktı. Fransız tebaasından ölen birinin vasiyeti de Fransız konsolosuna teslim edilecekti. Ayrıca Fransız esirler serbest bırakılacak ve yakalananlar esir muamelesi görmeyeceklerdi. Bu ahidname ile Fransızlar ayrıca Osmanlı memleketlerinde İngiliz, Sicilya, Ceneviz ve diğer Avrupalı devletlerin ticaret gemilerinin Fransız bayrağı ile seyr ü sefer ve ticaret yapmalarını temin ederek bu devletlere karşı uzun bir süre üstünlük elde etmiştir²². Ne var ki, Fransızlar ilk defa elde ettikleri bu ticari avantajlardan istedikleri şekilde yararlanamamışlardı. Normandiya veya Provans'tan Doğu Akdeniz'e gelen Fransız gemileri sınırlı kalırken, İstanbul'da Fransız temsilcilerinin hiç biri ticaret bağlantılarını güçlendirmeyi düşünmemişlerdi²³. XVII. yüzyılda da giriştiği yoğun savaşlar nedeniyle Fransa'nın Akdeniz'deki ticari aktivitesi azalmış, üstelik Osmanlı gümrüklerinde İngilizlere nazaran daha fazla vergi öder hale gelmişlerdi. Akdeniz'deki ve Osmanlı Devleti nezdindeki ticari kayıplarını önlemek ve bu konuda herhangi bir ayrıcalık elde etmek üzere XVII. yüzyılın ikinci yarısından XVIII. yüzyılın başlarına kadar Fransız elçileri İstanbul'a gelmişlerdi²⁴.

1740 yılında Fransa'ya verilen imtiyazlar 1535 yılında verilen imtiyazlardan daha kalıcı olmuştur. Üstelik Fransızlar geçmişe oranla Avrupa'da daha etkili bir güce sahip olup, elde ettiği imtiyazları lehine kullanmak üzere ahidnamede kendisine verilen imtiyazların da takipçisi olmuştur. 4 Rebiyülevvel 1153(30 Mayıs 1740) tarihinde ahidnamenin maddeleri tadil ve mecz edilmiştir. Verilen ahidname ile Fransa kralının elçileri diğer Hıristiyan devletlerin elçilerine nazaran kıdem, mevki, muafiyet, serbestiyet ve konsolosluk teşkilatı itibarıyla daha üstün muameleye tabi olacaklardı. Fransız elçinin sarayında (sefaret-hanede) istihdam olunacak hademelere cizyeden muaf tutulurken, Osmanlı memleketlerindeki Frenk piskoposları ve rahipleri hangi milletten olursa olsunlar Fransız imparatorunun himayesi altında sayılacaktı²⁵.

Fransa Devleti'nin öteden beri Osmanlı Devleti'ne olan yardımından dolayı, geçmişte verilen ticaretle ilgili bazı imtiyaz ve haklar da genişletilmek suretiyle yeniden tanınmıştır. Bu anlamda Fransız ticaret gemilerine, Osmanlı liman ve şehirlerinde yelken, barut ve kurşun gibi bazı mühimmatın satılmasına izin verilirken, Fransız esirlerin serbest bırakılmasına karar verilmiştir. Bu konuda Fransız bandralı ticaret gemilerine gerekli kolaylığın sağlanması ve Fransız esirlerin serbest bırakılması hususunda emir verilmiştir²⁶. Esasen Garp Ocaklarında bulunan Osmanlı askeri varlığının en önemli faaliyetlerini korsanlık ve deniz ticareti oluşturmaktaydı²⁷. Fransa hükümeti Akdeniz ticareti sırasında Cezayir, Tunus ve Libya'dan gelen tehlike ile beraber Kuzey Afrika korsanlarından dolayı büyük zarara uğramaktaydı²⁸. Fransız

²² Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II/2, Ankara 1964, s.506.

²³ Jorga, *a.g.e.*, III,s.86.

²⁴ 1665 yılında Osmanlı Devleti ile ticari menfaatlerini düzene koymak üzere İstanbul'a gelen Fransız elçi La Haye Senyörü Vantelay için bk.Faruk Bilici, XVII.Yüzyılın İkinci Yarısında Türk-Fransız İlişkiler: Gizli Harpten Objektif İttifaka, *Osmanlı*, I, Ankara 1999, s.480-81.

²⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV/1, s.295.

²⁶ BOA, MD, 148, s.60, Evail-i C 1154 (14-22 Ağustos 1741).

²⁷ Atillâ Çetin, "Garp Ocakları" *DİA*, XIII, İstanbul 1996, s.383.

²⁸ Bilici, "Türk-Fransız ilişkileri", s.483.

bandıralı gemilere yeni tanınan ahidnameyle bir çok hak verildiğinden, verilen haklara riayet edilmesi hususunda Akdeniz (Bahr-i Sefid) muhafazası başbuğu Küçük Ahmet Kaptana ve Akdeniz sahilinde bulunan muhassıl, zabıt, gümrük ve iskele emirlerine emir verilmiştir²⁹. Bu anlamda Osmanlı kara sularına giren Fransız tüccar gemilerinin getirdiği ticaret malzemesi ve emtiadan alınacak vergi oranları daha düşük tutulmuştur. Osmanlı liman ve şehirlerine gelen Fransız ticaret gemilerine gerekli hassasiyetin gösterilmesi hususunda emir verilmiş³⁰, İstanbul'da bulunan Fransız elçi de bunun takipçisi olmuştur³¹.

2. Mehmet Said Paşa'nın Fransa Sefareti

Sefaretle Fransa'ya gönderilen Mehmed Said Efendi, oldukça tecrübeli bir devlet adamı olup geçmiş dönemde üstlendiği vazifeleri layıkıyla yerine getirmişti. O, 1721 yılında babası Yirmisekiz Çelebi Mehmed'in Fransa'ya elçiliği sırasında sefaret kethüdalığı

²⁹ “Bahr-ı sefid muhâfazasına me'mûr olanların üzerine mukaddemâ başbuğ tayin olunan Riyale Kaptanı Küçük Ahmet Kapudan zide mecdühüye hüküm ki: Devlet-i aliyemin kadim dostu ve mesarafat müddetinde kemâl-ı hulûs olan Françe devletine mukaddemâ itâ olunan ahidnâme-i kadimde Cezayir-i Garb korsanları limanına vardıklarında riayet olunub barut ve kurşun ve yelken sair edevât verilib; lâkin mezburlar her Françe ticarete... geldiklerinde esir ve malları garet iderler imiş...Bu husus dâhî rıza-yı hümayunum yokdur. Ol makule Françelu esir ve usârâ itlak olunub, malları bi-kusûr veresin. Bu meyle olmayan korsanların inâyet eylediği Fransa padişahı nâme ile ilâm eylediği kangı beylerbeyi zamanında olur ise ol beylerbeyi ma'zûl olub, garet olunan olanları tescim ettirile diyü bu husûs için defaât ile tenbih olmuşken mukayyed oldukları ecilden emr-i şerifimle imtisâl itmezler ise onlar dâhî Françalı beynine vardıklarında Françe padişahı tarafından kalelerine ve limanlarına kabûl eylemeyub fesedeleri def için te'kid eylediklerine akd olunan ahde celb vermez diyü icrâ ve ...ahid-nâme-i kadimde mukayyed ve ba'de zamân-ı müddetinde nişân-ı Hüsrev-ânem Françe padişahının vâki olan musâlahalarda devlet-i âliyyem husûs-ı tam olduğu ma'lûm-ı hümayunum oldukda tam zarûret ile ahid-nâme-i kadimin tecdid-i iltimâs eylemeleriyle, tecdidine ez'an mülûkânem...müceddiden itâ-i nişânem olan ahid-nâme-i cedidede dâhî Garb Ocaklarının korsanları husûsuna ahid-nâme-i hümayunumda mezkûr olan mevâddımız mu'teber tutulub bi'd-defeât müsâade olunmuşken, merkûm korsanlar Françelu tüccar sefâinlerine rû-yi deryada riayet eylediklerine, teâdi eylediklerinden maada uğradıkları iskelelerde bulunan Françe konsolosuna ve tüccarına destam ve bagrı iderler diyü inhâ olunmağla, bundan sonra bu makule evsâh na mâh-vârları vâkî olursa devlet-i âliyyemin ...hakim ve sâir zabitanı tarafından Françelunun ve tüccarı himâye ve zabt olunub Françe elçisinin ve konsolosunun... Françe sefinesi diyü istirâhat eyledikleri sefineler devlet-i âliyyemin kal'a ve iskeleleri altına vardıklarında zikrolunan korsanlar tarafından ahz ve istirdât olunmasını her vehle men ve def olunub ve top altına sefine alınmaya devlet-i âliyyemin vilayet ve hâkimi oldukları yerlerde zikrolunan korsanlardan Françeluye isâl ve hirâset olunur ise vuku olan zarar ve ziyân kendilerden tazmîn olunur diyü terci için mezkûr emr-i fermân sudûru câiz ola diyü mestûr ve terâseti olmamakla binaen âliyye-i Françe devlet tarafından memâlik-i mahrûsem ...sefâin-i devlet-i âliyyem vusûlünde ve memâlik-i mahrûsem dahilinde emânen ve sâlimen eyyab ve zehâb eylemeleri ahid-nâme-i hümayunum zikr ve tasrîh olunan şürût ve kuyûd mücibince âdil ve hareket ve dâime inkıyâd ve icra olunması fermanım olmağla...” bk.*MD*, 148, h.166, s.60, Evail-i C 1154 (14-22 Ağustos 1741).

³⁰ “Françe kapudanlarından Galyon Kayton nâm kapudan bir kıt'a kalyonuyla getürdüğü ve alub götürdüğü emtianın ahid-nâme-i hümayun mücibince gümrük edaviyelerine edâ tezkeresi alub hala girü vilayetine avdete mirâr itmekle, miruruna kimesne mani olmamak babında Boğazhisarı kadılarına ve dizdarlarına hitâben mu'teber üzere ezan sefine emri ricâ ve niyâz olunur. Fermân devletlu, saâdetlu sultânım hazretlerindir.” Bk.*BOA, D.BŞM*, 3388/99, Evahir-i M 1155 (28 Mart-6 Nisan 1742).

³¹ “Françe kapudanlarından Can Sovan nâm kapudan bir kıt'a sebilesiyle getürdüğü ve alub götürdüğü emtianın ahid-nâme-i hümayun mücibince gümrük edaviyelerine edâ tezkeresi alub malu girü vilayetine avdete murad itmekle müruruna kimesne mani olmamak babında Boğaz Hisarı kadılarına...hitâben müted üzere ezan sefine emri rica olunur. Baki fermân devletlu, saâdetlu sultânım hazretlerindir. Kont de Kibtblan Elçi-yi Françe” Bk.*BOA, A.DVN*, 2080/8, 1154 (1741).

görevini üstlenmiş³², dönüşte de kendisine sadaret mektubi vazifesi verilmişti. Said Efendi sırasıyla 1729-1730'da Bursa Mukataacılığı ve 1 Ağustos-3 Ekim 1730'da küçük kale tezkireciliği görevlerinde bulunurken, Ekim 1730'da I. Mahmud'un cülusunu bildirmek üzere sıkk-ı Salis Defterdarlığı payesiyle Rusya'ya elçi olarak görevlendirilmiş, kısa bir süre sonra da küçük ruznamçeci görevini üstlenmişti. Ardından I.Mahmud'un cülusunu tebrik için Osmanlı Devleti'ne gelen Şerbatof'a karşılık fevkalade elçi sıfatıyla Rusya'ya, oradan ise sefaret göreviyle İsveç'e gitmişti³³. O, Osmanlı Devleti'ne sığınmış, İsveç Kralı Demirbaş Şarl'ın Türkiye'de geçen beş yıllık ikameti sırasındaki borçlarını tahsil etmek ve İsveç ile Rusya arasında bir ittifak kurulduğunu yerinde tespit için İsveç'in başkenti Stokholm'e gönderilmişti. Mehmet Said Efendi, 18 Rebiyülahir 1146 (28 Ekim 1733)'de bu vazifesini bitirerek İstanbul'a dönmüştür³⁴. Said Efendi, 1736-1739 yılları arasında cereyan eden Osmanlı-Avusturya ve Rus savaşlarını önlemek için³⁵ Avusturya ve Rus murahhaslarıyla Nimirava adlı yerde Osmanlı hükümeti adına görüşme salahiyetine de sahip oldu³⁶. O, bu anlamda bir anlaşma imzalamak ve Rusya ile ihtilafların giderilmesi için Rumili Kadıaskerliği payesiyle, Reisülküttap Mehmet Rağb Efendi ile beraber Rus yetkililerle anlaşma müzakerelerine katıldı³⁷. Kendisine 1153 Şevvali'nde (Ocak 1741) ikinci defa Silahdar katipliği verilen Said Efendi³⁸, Divan-ı hümayun hâceganı görevinde bulunduğu sırada 1739 Belgrad Anlaşmasının imzalanmasıyla Sava ve Bosna'da sınır belirleme çalışmalarına katıldı³⁹. Bu amaçla Said Efendi'ye, Divan Gediklisi Mostarlı Hasan Ağa ile Divan Çavuşu Halil Çavuş⁴⁰, beş hizmetli ve bir mimar halifesi yardımcı olmuşlardır⁴¹. Said Efendi'ye bu görevi yaparken 6000 kuruş harcırahla⁴² beraber

³² Erhan Afyoncu, "Mehmed Said Paşa", *DİA*, XXVIII, Ankara 2003, s.524-25.

³³ Afyoncu, "Mehmed Said Paşa", s.524-25.

³⁴ Faik Reşit Unat, *Osmanlı Sefiri ve Sefaretnâmeleri, Tamamlayan ve Neşreden Bekir Sıtkı Baykal*, Ankara 1968, s.70-71.

³⁵ Afyoncu, "Mehmed Said Paşa", s.524-25.

³⁶ *Abmet Cavid Bey'in Müntebâtı (Osmanlı-Rus İlişkileri Tarihi)*, Haz. Adnan Baycar, İstanbul 2004, s.202, 234. Belgrad Anlaşması görüşmelerinde Said Mehmed Efendi için ayrıca bk.Nicola Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1640-1774)*, IV, Çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul 2005, s.359.

³⁷ "...Devlet-i aliyye murahhasları olub Rumili Kadıaskerliği payesiyle sabık ordu-yu hümayun kadısı olan faziletli Mehmed Said Efendi ve hala Reisülküttap izzetli Mehmed Rağb Efendi elçi-yi muma-ileyh ile bi'd-defaat müzakere..." bk.BOA, *A.DVN*, 2085/54, 24 Cemaziyelahir 1154 (6 Eylül 1741).

³⁸ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmani yahud Tezkiye-i Meşâbir-i Osmâniye*, III, Yay. Haz. Ali Aktan- Abdülkadir Yuvalı-Metin Hülâgü, İstanbul 1996, s.32.

³⁹ "Devlet-i âliyye rûz-ı efrûz ile Nemçe Devleti beyninde bu defa mün'akid olan sulhu salâh için ahz ve îta kılınan tasdik-nâme ve ahid-nâme-i hümayunda tasrih olunduğu üzere, Sava ve Bosna câniblerinin tecdid ve temyiz olunacak hudûd ve sınır için bundan akdem gönderilen Divan-ı hümayun hâceganından sâbık sipâh katibi Mehmed Said..." bk.BOA, Name-i hümayun Defteri, 8, nr.9, s.9, 25 Şevval 1153 (13 Ocak 1741). Afyoncu, "Mehmed Said Paşa", s.524-25; Mehmed Süreyyâ, *a.g.e.*, III, s.32.

⁴⁰ "Taraf-ı devlet-i âliyyemden eyalet-i Bosna canibi hudûdunu tecdid ba fermân-ı âli sâbık sipâh katibi...Said Efendi zide mecdühü ve mâiyyetine ta'yin olunan dergâh-ı mualla gediklilerinden ...Mostarî Hasan Ağa zide mecdühü ve divan-ı hümayun çavuşlarından Halil Çavuş zide kadruhu iş bu bin yüz elli dört senesi muharreminin yirmi dördüncü günü Eyalet-i Bosna hududuna duhul ve tecdide şer'u idüb..." bk.BOA, *A.E I.Mahmud*, 2440, 13 RA 1154 (29 Mayıs 1741).

⁴¹ BOA, *C.Haricîye*, 7946/2, 18 Şevval 1152 (18 Ocak 1740).

⁴² "Feth ve küşad-ı müyesser olan Dâr-ül-cihâd-ı Belgrad Kalesi ve muzâfâtundan olan arâzî ve mahalle-i sâirenin tecdidi için... Bosna cânibine dâhî Mehmed Said Efendi me'mûr kılınmağla, sâbıkları mücibince harcırahları verilmek için arzuhal iderler. Ma'lûm-ı devletleri buyruldukda Bosna mahdûdu Mehmed Said

yiyecek ve nakliye vasıtaları⁴³ gibi ihtiyaçları giderilmiştir⁴⁴. Onun Bosna'daki bu görevi iki yıl sürmüş ve Said Efendi 1154 Rebiyülevvelinin ortasında (31 Mayıs 1741) İstanbul'a dönmüştür⁴⁵.

Said Efendi geçmişteki başarılı icraatları ve tecrübesi nedeniyle Rumeli Beylerbeyliği payesi ile Fransa sefareti görevine getirilerek 26 Rebiyülahir 1154 (Haziran 1741) tarihinde pazartesi günü sadrazamın huzurunda kendisine hilat ilbas olunmuştu. Birkaç gün içinde hazırlıklarını tamamlayıp kendisine Fransa kralına gönderilen mektubun teslim edilmesi ile beraber Fransa'ya gönderilmiştir⁴⁶.

a.Said Mehmed Efendi'nin Sefaret Hazırlığı

Fransa'ya elçi olarak görevlendirilen Said Mehmet Paşa'ya henüz İstanbul'da bulunduğu sırada İstanbul Ağası tarafından 150 çeki odun ile⁴⁷, kalyonlar ekmeği-başı Nurettin-zade tarafından 120 kantar has peksimet temin edilmiştir⁴⁸. Sefaret hazırlıklarını yapan Said Paşa'ya ihtiyaç duyduğu malzeme ve eksiklikleri gidermesi için de ayrıca devlet hazinesinden 20.000 kuruş verilmiştir⁴⁹.

Devletlerarası diplomaside gönderilen elçiler devleti temsil ettiğinden onlar her şekilde devletin büyüklüğüne yakışır şekilde bir görünüm içinde bulunmaları esastır. Bundan hareketle Said Mehmed Paşa'ya kullanması için Has Ahır Hazinesinden gümüş at takımları emanet edilirken, at takımlarının ağırlıkları tartılarak kayıt altına alınmıştır. Said Paşa, Has Ahır'dan kendisine emanet edilen takımları Fransa sefareti dönüşünde Has Ahır Hazinesi'ne teslim etmiştir⁵⁰.

Efendi'ye altı bin kuruş harcırah verilmek üzere başka başka tezkereleri verilmek babında fermân devletlu, saâdetlu sultânım hazretlerindir.” bk. BOA, *D.BŞM*, 3178/80, 27 Şaban 1152(29 Kasım 1739).

⁴³Sınır belirleme çalışmalarında bulunan mimar halifesi, Dergâh-ı âli gediklileri, Divan çavuşları ve harbendeğân görevlilere temin edilen 54 adet “bargir” için bk. BOA, *C.Hariye*, 7946/2, 18 Şevval 1152 (18 Ocak 1740).

⁴⁴BOA, *D.BŞM*, 3178/80, 27 Şaban 1152 (29 Kasım 1739).

⁴⁵ “...Bundan akdem Nemçeli ile akd ü tahdîd olunan musâlahâ vü musâfatın lâzîme-i te'kid ü istihkâmı olan kat'ı hudûd ve sınır için iki seneden berü me'mûr Mehmed Sa'îd Efendi bi-lutfillâhi te'âla hıfz u vikayet-i nâmûs-ı Devlet-i A liyye'de dikkat ü ihtûmâm iderek emr-i hudûdî ber-vefk-ı dil-hâh peyveste-i derece-i hüsn-i itmam eyledükten sonra bâ fermân-ı âli avdet...” bk. Vak'anüvis Subhi Mehmed Efendi, *Subhî Efendi Tarîhi (Sâmi ve Şâkir Tarîhleri ile Birlikte İnceleme ve Karşılaştırmalı Metin)*, Haz. Mesut Aydınar, İstanbul 2007, s.705.

⁴⁶ *Subhî Efendi, a.g.e.*, 709-710.

⁴⁷ “Elçi mir-i miran muma-ileyhe yüz elli çeki hatb İstanbul Ağası tarafından verilmek üzere fermân olunmağla, mûcibince kaydolunub iş bu suret verildi.” bk. BOA, *D.BŞM*, 3330/85, 10 CA 1154 (24 Temmuz 1741).

⁴⁸ “Elçi mir-i miran mûmâ-ileyhe yüz yirmi kantar has peksimet kalyonlar ekmeği-başısı Elhac Nurettin-zade tarafından verilmek üzere ferman olmağla mûcibince kayd olunub iş bu suret verildi.” bk. BOA, *D.BŞM*, 3330/99, 10 CA 1154 (24 Temmuz 1741).

⁴⁹ “Taraf-ı devlet-i âliyyeden ale'l-tarîk sefâret-i Françe'ye irsâl olunacak Said Paşa'nın masârif-i mühimmatı için taraf-ı mirîden yalnız yirmi bin kuruş verilmek üzere telhîs eyleyesin diyu.” Bk. BOA, *D.BŞM*, 3328/57, 28 RA 1154 (11 Ağustos 1741).

⁵⁰ “Bundan akdem Françe canibine taraf-ı devlet-i aliyeden sefâret ile me'mûr Said Mehmed Paşa'ya Has Ahur raht-ı harbendesinden bâlâda tahrîr olunduğu üzere bervech-i emânet verilen beş kıta raht ve beş kıta sim reşme ve beş çift sim rikâb ve beş kıta simli ğarada ve beş kıta kadife zir ve çuka üzere işleme beş kıta zebnuşları avdetlerinde tarafından tamamen gönderülüb hazine-i mezbûreye teslim eylediklerini... iş bu ali haber veresin. “ bk. BOA, *C.Saray*, 6999, s.23 Şaban 1155.

Tablo 1: Said Mehmet Paşa'ya Has Ahır Hazinesinden Emanet Edilen Gümüş Takımlar⁵¹:

Emanetin Cinsi	Sayı	Emanetin Toplam Ağırlığı (Dirhem)
Şim kemer raht (at takımı) ⁵²	5	5080
Şim reşme ve bilân (gem takımı) ⁵³	5	554
Şim rikâb (üzengi)	5	3375

Herhangi bir siyasi mülahaza ile başka bir ülkeye gönderilen Osmanlı elçisinin maiyetine oldukça tecrübeli görevliler tayin edilmekteydi. Bu görevliler gittikleri ülkelerde devleti temsil ettiklerinden, bunların gösterişine ve liyakat sahib olmalarına dikkat edilmiştir⁵⁴. Gönderilen elçinin büyüklüğü ve fevkaladeligi, elçinin maiyetindeki görevlilerin nitelik ve sayılarında belirleyici olmuştur⁵⁵. Bu anlamda elçilik heyetinde bulunan görevlilerin uzun süren yolculukları sırasında masraflarını ve her türlü ihtiyaçlarını karşılamaları maksadıyla harcırah ve ücret ödenmekteydi⁵⁶.

Fransa'ya sefaret ile görevlendirilmesinden sonra Mehmed Said Paşa'nın hizmetine sunulan has atların idaresi ve bakımı için ikisi "eski gulâm" ile ikisi ise "acemi gulâm" olmak üzere dört has ahır hademesi görevlendirilmiştir. Bu hademelere "kisve bahası" ile harcırahlarının ödenmesi için Mirahur-ı evvel⁵⁷ arzuhalde bulunmuştur. Bunun üzerine eski "gulâmlara" 150, acemi "gulâmlara" ise 75'er kuruş harcırah ödenmiştir. Bu dört hademeye "kisve bahası" olarak da; her bir zırası 292 akçe olmak üzere 16 zira "levanden çukası", her bir zırası 3000 akçe olmak üzere 2 zira "arfâ pare", her birine 300 akçe ödenmiş, 4 adet de şalvar temin edilmiştir. Said Efendi'nin hizmetine eğersiz tabir olunan yedi adet "yelkendest" at temin edilirken, her bir at için 4533 akçe ücret ödenmiştir. Bu atların hizmetine bir de seyis görevlendirilmiş, görevli seyise 5040 akçe (42 kuruş) ücret verilmiştir. Ayrıca yolculuk boyunca Said Efendi'nin su ihtiyacını gidermek üzere bir saka görevlendirilmiş, görevli sakaya 5010 akçe ücret ödenmiştir⁵⁸. Görevli sakaya Cebehane-i âmireden de 4 takım

⁵¹ BOA, *C.Saray*, 6999, 15 CA 1154 (29 Temmuz 1741).

⁵² Atın göbeğini ve belini saran korseye kemer raht adı verilmekteydi. Bk. Ebru Sönmez, *1129/1717 Tarihli Deftere Göre Raht Hazinesi*, Yüksek Lis.Tezi, İstanbul Üni. Sosyal Bil. Enst., İstanbul 2001, s.21.

⁵³ Bilan ve Reşme, Atın ve burnunu ve alnını kaplayan zincirli gem takımları idi. Sönmez, *a.g.e.*, s.21. Ayrıca bk. *Şemseddin Sami, Kâmus-ı Türki*, İstanbul 1317, s.665.

⁵⁴ Ali İbrahim Savaş, "Osmanlı Elçilerinin Resm-i Kabul Protokolleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 11, İzmir 1996, s.111-112.

⁵⁵ Karl Tepley, "Nemçe İmparatorlarının İstanbul'a yolladığı Elçi Heyetleri ve Bunların Kültür Tarihi Bakımından Önemli Tarafları", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, VII/12-13, Çev.Bekir Sıtkı Baykal, Ankara 1969, s.250. Bu konuda ayrıca bk. Mehmet İpşirli, "Elçi", "Elçi", *DİA*, XI, s.12.

⁵⁶ Murat Uluskan, "Bir Osmanlı Elçisinin Yolculuk Hazırlığı: İbrahim Paşa'nın 1699 Avusturya Elçiliği", *Türkçülük Araştırmaları Dergisi*, 20, İstanbul 2008, s.262.

⁵⁷ Osmanlı Devleti'nde has ahır ve İstabl-ı âmirenin başında bulunan mirâhûr-ı evvel için bk.Erhan Afyoncu, "Mirahur", *DİA*, XXX, İstanbul 2005, s.141.

⁵⁸ "Bu defa devlet-i aliyye tarafından Françe devleti tarafına sefâret ile me'mûr kılınan mûmâ-ileyh Said Mehmed Efendi ile Has Ahurdan verilip gönderilen esbân-ı has atlarına ta'yîn olunan iki nefer eski ve iki nefer acemî gulâmların harcırah ve kisve bahaları ve bir nefer seyis için bahşış ve ulûfesi hisâb

saka malzemesi verilmiştir. Saka malzemesini taşımak için dört adet de katır temin edilmiştir⁵⁹.

Tablo 2: *Cebehane-i âmireden Verilen Saka Malzemesi*⁶⁰.

<i>Saka Malzemesinin Cinsi</i>	<i>Sayı (Adet)</i>	<i>Saka Malzemesinin Cinsi</i>	<i>Sayı (Adet)</i>
Saka çaprazı	4	Katır	4
Saka sepeti	4	Büyük musluk	4
Kamçı	4	Saka semeri	4
Yamak	8	Kırba	4

b. Fransa Kralına Gönderilen Hediyeler

Elçilerle beraber hediye olarak kıymetli mücevher ve eşyalar saray hazinesi veya iç hazine denilen⁶¹ Enderun Hazinesi'nden çıkarılarak⁶² gidilen yerlerin eleri gelenlerine gönderildiği gibi, elçi ve maiyetindekilerin de kullanımına izin verilmekteydi⁶³. Fransa Kralı XV. Lui'ye gönderilecek elmas, zümrüt, yakut gibi değerli taşlarla süslenmiş çadır, kılıç ve tüfek gibi hediyeler⁶⁴ Enderun Hazinesi'nden seçilmiştir. Seçilen hediyelerin tahmini değerleri de hesaplanarak deftere kaydedilmiştir. Bu işlemlerin ardından hediyeler Said Paşa'ya teslim edilmiştir⁶⁵.

Tablo 3: *Fransa Kralına Gönderilmek Üzere Enderun Hazinesi'nden Çıkarılan Hediyeler*⁶⁶:

<i>Hediyenin Cinsi</i>	<i>Hediyenin Özelliği</i>	<i>Tahmini Değeri (kuruş)</i>
Tırkeş (Yay ve okluk)	Yeşil kadife üzere yaylık, ortasında biri kebîr çar köşe tahta zümrüd, yaylığı ve okluğu otuz elmas, yüz yirmi sekiz yakut ve yüz yirmi üç zümrüd ve üç yüz on altı inci ile murassa'	3500
Altın raht ⁶⁷	Altın başlık ve ğaradasında üç kebîr elmas vasat ve saĝîr dört yüz otuz dokuz elmas ile murassa'	13500
Altın bilan	Üçü kebîr otuz vasat ve saĝîr elmas ile murassa'	1300

olduğunda mecmua altı yüz on kuruş elli altı akçedir." Bk.BOA, Cevdet Hariciye 1239, 4 CA 1154 (18 Temmuz 1741).

⁵⁹ "Bu kulları devlet-i âliyyeden Françe'ye sefâret ile me'mûr saâdetlü said Paşa hazretlerinin adam-ı kulları olub fermân-ı âlileri üzere mevcud-ı cebehânenen takımıyla dört adet saka meşki alub; lakin balada mezkur olan takımı dâhî verilmekle fermân-ı âlilerine muhtaç olmaĝla fermân sultânımındır." Bk.BOA, D.BŞM, 3329/23, 2 CA 1154 (16 Temmuz 1741).

⁶⁰ BOA, D.BŞM, 3329/23, 2 CA 1154 (16 Temmuz 1741).

⁶¹ Osmanlı Devleti'nde yer alan hazineler için bk.İ.Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nde Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara 1988, s.362.

⁶² Enderun Hazinesi'nin farklı bölümlerinde muhafaza edilen para, mücevherat, değerli kumaş ve hediyeler için bk. Arzu Tozduman Terzi, "Osmanlı Hazineleri", *Türkler*, X, Ankara 2002, s.893-94.

⁶³ Belkis Altunış-Gürsoy, "Sefaretnameler", *Türkler*, XII, Ankara 2002, s.583.

⁶⁴ Par J. De Hammer, *Histoire de L'empire Ottoman (1739-1757)*, XV, Paris 1839, s.46.

⁶⁵ BOA, TS MAD, 2385.0004.00, s.2-3.

⁶⁶ BOA, TS MAD, 2385.0004.00, s.2-3.

⁶⁷ Raht, atın baş kısmına geçirilen ve kayışlı eĝer takımından ibaret olan bir eşyadır. Bk.Sönmez, *a.g.e.*, s.21.

Minekârî bir çift altın kaplama sim rikâb	Doksan iki vasat ve sağır elmas ve otuz iki kırmızı yakut, sekiz zümrüt ile murassa'	1300
Mavi atlas astarlı bir zibnuş	Kırmızı çuka üzere doksan beş zümrüt yirmi iki lal ve sair inci ve sırma ile pesend işleme	5000
Som sırma işleme eğri	Kalemkârî yaldızlı sim üzere taşhaneleri altın, doksan iki elmas, altmış beş kırmızı yakut ve altmış zümrüt ile murassa'	1500
Bir debuz ve debuzluk	Tepesi zümrüt bir yakut, kabzası kalemkârî altın, özümü inci altmış sekiz kırmızı yakut, otuz harmanî incili	1150
Çakmağı altın kakma Osmanlıkârî tüfek	Kundaklı yetmiş bir elmas on iki kırmızı yakut ile murassa' kalemkârî	1800
Çakmağı altın kakma Osmanlıkârî tüfek	Kundaklı altmış dokuz elmas ve on iki kırmızı yakut ile murassa' kalemkârî	1800
Altın kakma bir çift piştol (tüfek)	kalemkârî altın donanımlı namluları altın kakma İstanbulkârî	3000
1 çifti minekârî altın paftalı piştol (tüfek)	Kırmızı, yeşil ve mavi	3000
Dört adet Acem zarîf acem taka	Elvan	1200
Elvan minekârî palaska		1500
Bir adet altın eğri veznesi		1000
Yirmi top elvan şal		1000

Fransa karalına götürölmek üzere Said Efendi'ye teslim edilen hediyeler bunlarla sınırlı değildi. Ayrıca Birun (Taşra veya Miri) Hazinesi'nden⁶⁸ değerli taş ve mücevherlerle süslenmiş tüfek ve bir takım kumaş da kendisine emanet edilen hediyeler arasında idi⁶⁹.

Tablo 4: Fransa Kralına Gönderölmek Üzere Taşra Hazinesinden Çıkarılan Hediyeler⁷⁰:

Hediyenin Cinsi	Hediyenin Özelliği	Tabmini Değeri (kuruş)
Bir yakut	El saye çuka üzere sırma ile pesend işleme sarı atlas-İstanbul yakut	811
İki taka ⁷¹	Her bir takası on sekiz zira olmak üzere Frenk pesend	652

⁶⁸ Miri veya Taşra Hazinesi için bk.Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, s.364.

⁶⁹ BOA, *TS MAD*, 2385.0004.00, s.3.

⁷⁰ BOA, *TS MAD*, 2385.0004.00, s.3.

⁷¹ Taka: Bir nevi kumaş cinsi, bk. Sami, *a.g.e.*, s.866.

	sütunî işleme dîbâ	
On taka	Her iki takası ... on altışar zira olmak üzere İstanbulkârî acem taklidi dîbâ	2600
Dört tüfek	Kundakları beyaz ... ikisi Şişhane, ikisi kaval Rumîkârî	1200
İki tüfek	Kundakları bağa ve zer nişân, biri Şişhane, biri kaval Rumîkârî	550
İki tüfek	Kundakları inbos makani, biri Şişhane, biri kaval Rumîkârî	300
İki piştol (tüfek)	Kundakları mesânî, donanımları sîm... a'lâfları Frenk pesend sureti işleme İstanbulkârî	370
Yedi çift piştol (tüfek)	Kundakları mesânî ve çuka, a'lâfları sureti Frenk pesend işleme İstanbulkârî	875
Tiklet (hırka) ⁷²	Üç sırma işleme güllü kadife	1

Osmanlı Padişahı tarafından Fransa kralına iletmek üzere Taşra Hazinesi'nden çıkarılan envai çeşitte gümüş de Said Paşa'ya teslim edilmiştir⁷³. Ona teslim edilen çeşitli cinste 5086 dirhem ağırlığında gümüş ağırlıklarıyla deftere kaydedilmiştir⁷⁴.

Tablo 5: Taşra Hazinesinden çıkarılan gümüş hediyeler⁷⁵:

<i>Hediyenin cinsi</i>	<i>Hediyenin ağırlığı (Dirhem)⁷⁶</i>	<i>Hediyenin cinsi</i>	<i>Hediyenin ağırlığı (Dirhem)</i>
Bir sîm satl (kova)	1749	Bir sîm kaşağı	295
Bir sîm pây-bend ⁷⁷	1559	Bir sîm bolar	487
Bir sîm zincir çifte köstek	759	Dört sîm toka ve halka	50
Bir sîm gem	178	som zıbkun ve demir eğin (zıbkın)	1 (adet)

Fransa Kralına gönderilmek üzere kendisine teslim edilen bir kısım hediye de Mehterhane-i Âmireden çıkarılmıştır. Mehterhaneden çıkarılan hediyeler bir çadır, keçe, minder ve yastıktan oluşmaktaydı⁷⁸.

⁷² Sami, *a.g.e.*, s.430.

⁷³ BOA, *TS MAD*, 2385.0004.00, s.3.

⁷⁴ "Bâlâda mestûr olan sekiz kit'a levânî sîm yalnız beş bin seksen altı dirhem olmak üzere... taraf-ı kullarına teslim olunmağla..." bk.BOA, *D.BŞM*, 3329/80, 6 CA 1154 (20 Temmuz 1741).

⁷⁵ BOA, *TS MAD*, 2385.0004.00, s.3.

⁷⁶ Bir okkânın dört yüzde biri oranındaki ağırlık birimidir. Bk. Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lâgat*, Ankara 1993, s.188.

⁷⁷ Pây-bend, ayak bağı ve bağlık manasına gelmektedir. Bk. Develioğlu, *a.g.e.*, s.854.

⁷⁸ BOA, *TS MAD*, 2385.0004.00, s.3.

Tablo 6: Mehterhaneden Çıkarılan Hediye⁷⁹:

Hediye	Özellik	Sayı (Adet=Çift)
Çadır	Obanın derûnu kırmızı zengârî...girmeli iki kat münâkâş pervaneli muşamma ve derûnu kandilli ve mihrâblı etrafı zokaklı iki sütunu ceviz üzere	1 (adet)
Acem keçesi		2 (adet)
Minder	Sarı atlas yüzlü...	2 (adet)
Mak'ad (minder)	Sarı atlas astarlı...	3 (adet)
Yastık	El atlas astarlı zemini siyah... dîbâsı pembe	5 (adet)
Trabzon	Ceviz üzere som sedefkârî bafa ve sîm dört toplu	2 (çift)
Döşeme tahtası	Ceviz tahtasından mismârları yassıbend, köşeleri yıldızlı döşeme tahtası	2 (çift)

d. Said Paşa'nın Yolculuğu

Said Efendi 4 Zilhicce 1132 (1720 Ekimi'nde) babası Yirmisekiz Çelebi Mehmed'in Fransa sefaretı sırasında yine İstanbul'da Fransız elçinin sağladığı bir Fransız kalyonuyla Fransa'ya gitmişti⁸⁰. Babasından yıllar sonra Fransa'ya sefaretle görevlendirilen Said Efendi'nin yolculuğu için Galata'da bulunan iki Fransız tüccara ait kalyon İstanbul Gümrük Emını Yusuf Ağa tarafından kiralanmıştır⁸¹. Yusuf Efendi pazarlıklar sonucu iki Fransız kalyonunu 16.250 kuruş ücretle tutmuştur. Kiralanan Fransız kalyonlarından Kuzt Kaptanın Kalyonuna 9500 kuruş, Venso kaptanın kalyonuna ise 6750 kuruş ücret ödenmesi konusunda karar alınmıştır. Fransız tüccarların kalyonlarına ödenecek ücretin peşin verilmesi kararlaştırılmıştır. O sırada İstanbul'da ikamet halinde bulunan Fransız elçisi, Fransız elçi vekili ve Dakrat adlı Fransız bezirgan, kiralanın Fransız kalyonlarına kefil olmuşlardı⁸².

Said Mehmet Paşa, sefaret heyetiyle beraber kiralanın bu Fransız kalyonları vasıtasıyla Cezayir, Tunus ve Trablusgarb (Garp Ocakları) yoluyla Fransa'ya gidecekti⁸³. Esasen her biri birer deniz devleti olan bu eyaletlerdeki idareciler uzun

⁷⁹ BOA, TS MAD, 2385.0004.00, s.3.

⁸⁰ Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin Fransa Sefâretnâmesi, Sade. Şevket Rado, İstanbul 1970, s.21.Yine sadeleştirilen bir diğer çalışma için bk.Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi Sefâretnâmesi, Haz. Abdullah Uçman, s.11.

⁸¹ "Navl-ı kalyonu kapudanan-ı mesfuren kalyonha-yı Françe bera-yı süvar-ı Said Efendi, an canib-i devlet-i aliyye ba sefaret be devlet-i Françe me'mûr ve irsal şöde fermude kalyonha-yı mesfurin. Marifet-i Yusuf Ağa Emin-i Gümrük-ü İstanbul kat'ı bazar ve ba in kadar meblağ navl-u işcar şöde. El-vaki dersene 1154..." bk.BOA, D.BRZ, 258/17-15, 20 R 1154 (5 Temmuz 1741).

⁸² "Maruz-ı bendeleri budur ki: Devlet-i âliyyeden Françe'ye gidecek Elçi Said Efendi için fermân buyrulan iki kıta Fransız tüccarı kalyonu Astane-i saâdette mukim olan Fransız elçisi marifeti ve kefâleti ve elçi vekili Dakrat nâm bezirgan kefâleti ile ve karlı nâm tercümân vasıtasıyla bâlâda tahrîr olunduğu vech üzere on altı bin iki yüz elli kuruşa isticâr ve meblağ-ı merkûm vech-i peşin teslim olunmak şartıyla hazır ve amade olundukları malûm-ı devletleri buyruldukda emr-i fermân devletlu inâyetlu efendim sultânım hazretlerindir." Bk.BOA, D.BŞM, 3368/78, 13 ZA 1154 (20 Ocak 1742).

⁸³ Garp Ocakları'nda Osmanlı idaresi ve Garp Ocakları'nın merkeze karşı sorumlulukları için bk. Çetin, "Garp Ocakları", DİA, XIII s.382-86.

sahilleri korumak onların merkeze karşı sorumlu bulunmaktaydılar⁸⁴. Bu eyaletlerin sınırlarında geçerken veya açık sahilde yolculuğu sırasında Cezayir-i Garb Beylerbeyi İbrahim, Tunus ve Trablusgarb Beylerbeyi İbrahim, Trablusgarb dayıları ve bu üç ocağın söz sahipleri görevlendirilmişlerdi⁸⁵. Garp Ocakları yakınından geçerken ve açık denizde seyahat ederken korsanların baskınından korunması için ve bu gemilere refakat etmeleri hususunda önlem almaları hususunda Garp Ocakları'nın beyleri ve dayıları görevlendirilmiştir⁸⁶.

12 Mayıs 1741'de İstanbul'dan ayrılan Said Paşa 7 Ocak 1742'de Paris'e varmıştır. Yanında tercüman olarak Rum Lokama'yı da götüren Said Paşa, Voltaire oynamakta olan "Muhammed" adlı piyesini Türk elçisine saygısızlık olmasın diye erteletmiştir. O, Fransa'da iken bütün ressamın ve halkın ilgisi haline gelmişti. İstanbul'a dönerken Ahmet Bonneval'ın açtığı okulda 22 Fransız topçusunu da yanında getirmişti⁸⁷. Böylelikle padişah ve sadrazamın mektuplarını Fransız kralına teslim edip, Rusya ile ilgili şikayetleri de dile getirdikten sonra İstanbul'dan ayrıldığı Fransız kalyonlarıyla yola çıkarak 1 Şaban 1155 (1 Ekim 1742)'de İstanbul'a dönmüştür⁸⁸.

Sonuç

1739 Belgrad Anlaşması'nın imzalanması neticesinde Osmanlı Devleti yirmi yıl önce kaybettiği Belgrad Kalesi'ni tekrar elde ederken, anlaşmayı sağlayan ve garantör olan Fransa'ya yaptığı hizmet ve yardımlar dolayısıyla yeni imtiyazlar verilmiştir. Fransa, Belgrad Anlaşmasının imzalanmasını sağlamakla Rusya'nın Karadeniz'e ve Akdeniz'e açılmasını engellemiş, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin de güvenini kazanmıştır. Bu mukabilde kendisine Osmanlı coğrafyasından geniş haklar verilirken, Fransa elde etmiş olduğu bu haklarla diğer Avrupa devletlerine nazaran Akdeniz'de ve doğuda oldukça hatırı sayılır bir hareket serbestliğine kavuşmuş, Osmanlı-Fransa ilişkilerinde yeni bir dönem açılmıştır. İki devlet arasında meydana gelen bu yakınlaşmayı pekiştirmek ve Fransa'ya verilen imtiyazları resmi olarak iletmek amacıyla Mehmed Said Paşa'nın Paris'e gönderilmesi, Osmanlı Devleti'nin Avrupa devletleriyle olan diplomatik münasebetlerini arttırmıştır.

⁸⁴ Atilla Çetin, "Garp Ocaklarında Türk Varlığı", *Türkler*, IX, Ankara 2002, s.926.

⁸⁵ Osmanlı Devleti idaresinde Cezayir'in yönetiminde söz sahibi olan Cezayir beyleri ve dayılar için bk.G.Yver, "Cezayir", *LA*, III, Eskişehir 2001, s.137.

⁸⁶ "Cezayir-i Garb Beylerbeyisi İbrahim ve Tunus Beylerbeyisi ve Trablusgarb Beylerbeyisi Ahmed dame ikbaluhu ve Tunus ve Trablus dayılarına ve zikrolunan üç ocağın söz sahiplerine hüküm ki: Devlet-i aliyyeden ...Hala Fransa padişahına kemal husus ve iktizası olacağına bu defa Nemçelü ve Moskovlu ile vuku bulan musalâhalarda der-kâr olan dost ve kefâlet hüsn-ü say ve azîmeti ...ve bu halde Fransız devleti ile ez kadîm ...taraf-ı zât-ı şâhânemden müşârün-ileyhâ ahd ve ita olunan bazı hedâyâ seyane-i hâkaniyemi alınca ve şeref-i ifrâz sudûr olan nâme-i mâcide-i alleme-i müluk-ânemi isâle me'mûr Rumili Beylerbeyi pâyesiyle büyük elçi nasb ve ta'yîn olunan emîrül-ümerâ-yı kirâm Said Mehmed Paşa dâme maalûhu cânib-i mirîden isticâr olunan iki kıta Françe kalyonlarıyla ol havâliye tesyir ve irsâl kılınmağın, inşallah-u teala paşa-yı mûmâ-ileyh ve sâir ocaklar ricâlî mûmâ-ileyhsiz. Sizin sularınıza ve sâir karîb havâliyle dahîl oldukda, gerek kendi sularınızın ve sâir taraflarda muhâfazaya mümkün olan mahallerde paşa-yı mûmâ-ileyhi isal mugir-i eşkiya korsanından hîfz-ı hırsat ... ve açık sevâhilde refâket... ve refâkate bir gün sa'y-ı dikkat ve bir vechle takdîm ve lâzım-ı ihtiyât ve tedbîr ile ..." bk.BOA, MD, 148, h.96, s.36, Evasıt-ı CA 1154 (25Temmuz-3 Ağustos 1741).

⁸⁷ Gündüz Akıncı, *Türk-Fransız Kültür İlişkileri (1071-1859)*, Ankara 1973, s.21.

⁸⁸ *Subhî Efendi, a.g.e.*, s.757-58; Afyoncu, "Said Paşa", s.525.

Kaynakça**1.Arşiv Kaynakları (Başbakanlık Osmanlı Arşivleri)****A. Defterler:****1.MD (Mühimme Defteri):**

148

2. NH D (Name-i Hümayun Defteri):

8

2.TS MAD (Topkapı Sarayı Maliyeden Müdevver Defterler):

2385.0004.00

B.Belgeler:**1.C.Hr.(Cevdet Hariciye):**

527, 1239, 7946/2

2.C.Sry (Cevdet Saray):

6999

3. A.E I.Mahmud:

2440

2.HAT (Hatt-ı Hümayun)

3/87

3.Dosya Tasnifi Belgeler:**a.D.BŞM (Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kalemi):**

3178/80, 3328/57, 3329/23, 3329/80, 3330/99, 3330/85, 3368/78, 3388/99, 3406/44, 3408/95

b.D.BRZ (Bab-ı Defteri Büyükruznamçe Kalemi):

258/17-15

c. A.DVN (Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun):

2085/29, 2085/54

2.Kaynak Eserler

Ahmet Câvid Bey'in Müntehebâtı (Osmanlı-Rus İlişkileri Tarihi), Haz. Adnan Baycar, İstanbul 2004.

Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmani yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniye, III, Yay. Haz. Ali Aktan- Abdülkadir Yuvalı-Metin Hülâgü, İstanbul 1996.

Nicolea Jorga, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1640-1774), IV, Çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul 2005.

Par J. De Hammer, Histoire de L'empire Ottoman (1739-1757), XV, Paris 1839.

Şem'dânî-şâde Fındıklılı Süleyman Efendi Târihi (Mür'it-Tevârih), I, Haz. M.Münir Aktepe, İstanbul 1976.

Şemseddin Sami, Kâmûs-ı Türki, İstanbul 1317,

Vak'anüvis Subhi Mehmed Efendi, Subhî Efendi Tarihi (Sâmî ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte İnceleme ve Karşılaştırmalı Metin), Haz. Mesut Aydınar, İstanbul 2007.

Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin Fransa Sefaretnâmesi, Sadeleş.Şevket Rado, İstanbul 1970.

Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi Sefâretnâmesi, Haz. Avdullah Uçman, Tercüman Yay.

3.Araştırma ve İnceleme Eserler

AKINCI, Gündüz, Türk-Fransız Kültür İlişkileri (1071-1859), Ankara 1973.

- AFYONCU, Erhan, "Mehmed Said Paşa", *DİA*, XXVIII, Ankara 2003, s.524-25.
 _____ "Mirahur", *DİA*, XXX, İstanbul 2005, s.141-43.
- BAYSUN, M.Cavid, "Azak", *İA*, II, Eskişehir 2001, s.85-89.
 _____, "Belgrad", *İA*, II, Eskişehir 2001, s.475-85.
- COSTEA, Ionut, "The Romanian Principalities in the 18th Century", *History of Romania*, Edi. Ioan-Aurel Pop-Ioan Bolovan, Cluj-Napoca 2006, s.397-455.
- ÇETİN, Atilla, "Garp Ocaklarında Türk Varlığı", *Türkler*, IX, Ankara 2002, s.926-35.
 _____, "Garp Ocakları", *DİA*, XIII, İstanbul 1996, s.382-86.
- DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 1993.
- GÜRSOY, Belkıs Altuniş, "Sefaretnameler", *Türkler*, XII, Ankara 2002, s.582-91.
- İPŞİRLİ, Mehmet, "Elçi", *DİA*, XI, s.8-9
- KASİMOF, Kasım, *Le Rusie et Les Detroits*, (Doktora Tezi), Paris 1926.
- KÖSE, Osman, "XVIII.Yüzyıl Osmanlı-Rus Münasebetleri", *Osmanlı*, I, Ankara 1999, s.536-49.
- KURAT, Akdes Nimet, *Rusya Tarihi (Başlangıçtan 1917'e Kadar)*, Ankara 1987.
- KAZIYEV, Şapı, "Ekonomik Çekişmenin Neticesi Olarak Türk-Rus Savaşları", I, Ankara 1999, s.550-555.
- SAVAŞ, Ali İbrahim, "Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi", *Osmanlı*, I, Ankara 1999, s.643-59.
 _____ "Osmanlı Elçilerinin Resm-i Kabul Protokolleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 11, İzmir 1996, s.111-112.
- SEVİNÇ, Tahir, "İran'a Elçi Olarak Gönderilen Kesriyeli Ahmet Paşa'nın Sefaret Hazırlığı ve Yolculuğu (1746-1747)", *Bellekten*, LXXV/273, (Ayrı Basım), Ankara 2011, s.407-46.
- SEVİLANA, Oreshkova, "Rus-Osmanlı Savaşları: Sebepler ve Bazı Tarihi Sonuçlar", *Osmanlı*, I, Ankara 1999, s.556-60.
- SÖNMEZ, Ebru, 1129/1717 Tarihli Deftere Göre Raht Hazinesi, Yüksek Lis.Tezi, *İstanbul Üni. Sosyal Bil. Enst.*, İstanbul 2001.
- TEPLEY, Karl, "Nemçe İmparatorlarının İstanbul'a yolladığı Elçi Heyetleri ve Bunların Kültür Tarihi Bakımından Önemli Tarafları", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, VII/12-13, Çev.Bekir Sıtkı Baykal, Ankara 1969, s.247-63.
- TERZİ, Arzu Tozduman, "Osmanlı Hazinesi", *Türkler*, X, Ankara 2002, s.893-903.
- ULUSKAN, Murat, "Bir Osmanlı Elçisinin Yolculuk Hazırlığı: İbrahim Paşa'nın 1699 Avusturya Elçiliği", *Türklük Araştırmaları Dergisi* (Ayrı Basım), 20, İstanbul 2008, s.251-75.
- UNAT, Faik Reşit, *Osmanlı Sefiri ve Sefaretnâmeleri*, Tamamlayan ve Neşreden Bekir Sıtkı Baykal, Ankara 1968.
- UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara 1988.
 _____, *Osmanlı Tarihi*, IV/1, Ankara 1995.
- YALÇINKAYA, Mehmet Alaaddin, "Bir Avrupa Diploması Merkezi Olarak İstanbul 1792-1798 Dönemi İngiliz Kaynaklarına Göre", *Osmanlı*, I, Ankara 1999, s.660-75.
 _____, "XVIII.Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diploması Dönemi (1703-1789)", *Türkler*, XII, Ankara 2002, s.479-511.
- YVER, G. "Cezayir", *İA*, III, Eskişehir 2001, s.132-146.